

Wotrow
lužickosrbská
vlajka

Znaky Horní a Dolní Lužice

Lužice je historická země ležící severně od Čech. Většina jejího území se dnes nachází v Německu, část na území Polska a zlomkem zasahuje za české hranice. Tento region spojuje s naší zemí mnohé – nejen tři století společné existence v rámci Koruny české, ale také mnohé paralely v pozdějším i dnešním vývoji. Oblast Lužice se od většiny krajů a spolkových zemí Německa v jednom zásadně liší. Žijí zde totiž dvě etnika. Vedle Němců jsou zde doma také **Lužičtí Srbové** (vlastním jménem Serbja, Serby, něm. Sorben). Tento slovanský národ je

autochtonní, tedy původní – jedná se o poslední díl slovanského osídlení, sahajícího kdysi až za Labe.

Rozlišujeme Horní Lužici na česko-německo-polském pomezí se správním centrem v Budyšině (ls. Budyšin, něm. Bautzen) a hornolužickou srbštinou a severněji položenou Dolní Lužici, která má své středisko v Chotěbuzi (ls. Chošebuz, něm. Cottbus), se srbštinou dolnolužickou. Národně nejzachovalejší oblastí je hornolužická katolická oblast mezi městy Budyšin, Wojerocy (Hoyerswerda) a Kamjenc (Kamenz), kde je lužická srbština dosud jazykem života většiny obyvatel včetně dětí a mládeže. V ostatních částech Horní i Dolní Lužice již asimilace výrazně pokročila. Lužice je nám blízká nejen zeměpisně a společnými dějinami, ale také kulturně a politicky. Lužičtí Srbové stejně jako Češi zažili po období germanizace své národní obrození, rozvoj národního i společenského života, stejně jako těžké období nacismu, éru socialismu a posléze budování demokratického státu. Nyní patří Horní Lužice do spolkové země Sasko a Dolní Lužice do Braniborska. Část kdysi rozsáhlé historické Lužice je dnes na základě tzv. „Lužickosrbského zákona“ oficiálně dvojjazyčnou oblastí.

Aby mohla být uchována a dále předávána lužickosrbská **národní identita**, nestačí dnes již jen rodinná tradice. Obrovský vliv německého většinového prostředí ve všech sférách soukromého i veřejného života musí vyvažovat instituce podporující lužickosrbskou identitu, zejména pak řeč, kulturu, ale i vědu a hospodářství.

Stejně jako v každém jiném národě je základem pro příští generace vzdělávání – **školský systém**. V Lužici dnes existuje šest lužickosrbských základních škol (odpovídají 1. stupni ZŠ v ČR) a několik „středních“ (2. stupeň). V Budyšině a v Chotěbuzi pak působí Lužickosrbské gymnázium. Kromě toho se na ně-

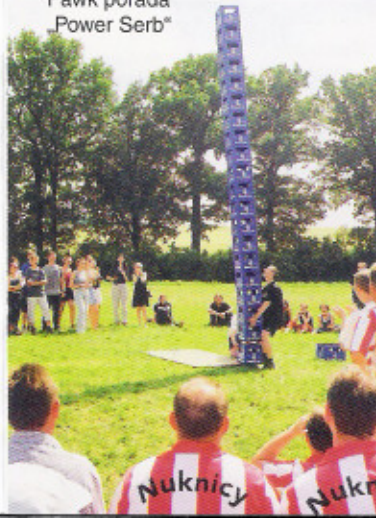
„Chrošćan zběžk“
protest proti zavírání škol

kterých školách vyučuje lužické srbštině jako dalšímu jazyku. Jazyková hranice je však dnes již značně neostrá. Existuje mnoho smíšených rodin a tedy i jednotlivců s částečnou nebo pasivní znalostí jazyka. Proto je důležitá i předškolní výchova. Kromě lužickosrbských mateřských škol je budována i síť školek a školních skupin „Witaj“. Jsou založeny na principu tzv. imerze, tedy způsobu výchovy dětí pouze v lužickosrbském jazyce. Tato metoda se při ožívování původního jazyka osvědčila již v mnoha zemích. Výsledky přináší i v Lužici – nejen v konkrétních případech dětí z německých nebo smíšených rodin, ale i pokud jde o celkové vnímání dvojazyčnosti jakožto obohacení každého jedince i celé společnosti. V rámci vzdělávacího systému má hlavní význam činnost institucí „Serbske šulske towarstwo“ a „Rěčny centrum WITAJ“.

Lužickosrbský **spolkový život** je velmi čilý a různorodý. Kromě rozličných kulturních nebo církevních organizací působí také „Serbski Sokol“, udržující tradiční styky s českými Sokoly. Mládež je kromě účasti ve velkém množství nejrůznějších spolků aktivně činná také ve sdružení „Pawk“. Zastřešující organizací většiny lužickosrbských spolků je Domowina se sídlem v Lužickosrbském domě v Budyšině. Jejím přidruženým členem je i česká Společnost přátel Lužice. Značná část lužickosrbských národních aktivit a institucí je financována nadací „Za tožba za serbski lud“, jejímiž příspěvateli jsou německá spolková vláda a dále země Sasko a Braniborsko.

Velký význam pro udržení národního vědomí má v Lužici **církev**. Zejména v tzv. katolické oblasti je propojení rodinného, národního, církevního a společenského života stále velmi těsné. To má kořeny nejen ve výji-

Pawk pořádá
„Power Serb“

„Křižerjo“ – velikonoční jezdci, Pančicy-Kukow
Nápis na kříži

mečnosti vůči převážně evangelickému okolí, ale také v národní angažovanosti řady katolických duchovních. Lužickosrbské evangelici jsou naproti tomu mnohem více rozptýleni. Pro mnohé návštěvníky jsou to právě křesťanské velikonoční svátky, které symbolizují srbskou Lužici. Mnoho lidí ji navštěvuje právě o Neděli velikonoční, aby mohli zhlédnout velikonoční jezdce. Tato dlouhá procesí na koních, při nichž jezdci za zpěvu lužickosrbských písní jezdí do sousedních farností zvěstovat velikonoční radostnou novinu, jsou ojedinělým projevem a propojením víry a národního uvědomění.

Kultura je pro národ, který nemá své státní instituce, po vlastním jazyku jedním z nejdůležitějších identifikačních znaků. Lužickosrbská kultura má skutečně široký národní charakter a základ. Nezvýkle velký podíl lidí se aktivně účastní kulturního života na vsích i ve městech (pěvecké sbory, folklórní představení, divadelní soubory nebo vesnické slavnosti). Vedle toho působí i řada profesionálních umělců - hudebníků, výtvarníků, herců či spisovatelů. V Budyšině sídlí dvojjazyčné „Němsko-serbske ludowe džiwadło“ a „Serbski ludowy ansambl“. Až za hranicemi Lužice je znám mezinárodní folklórní festival v Chrošćicích nebo mládeží oblíbené aktivity spolku „Pawk“. Vydávání původní (krásné i odborné) literatury v hornolužické srbštině, stejně jako překladů se věnuje budyšínské „Ludowe nakladnistwo Domowina“.

Tak jako v Čechách a jinde i v Lužici vznikla „Mačica serbska“, společnost zabývající se **vědou i její podporou**. Na vědeckém poli působí především „Serbski institut“ v Budyšině, vydávající odborné publikace, časopis „Lětopis“ a pečující o rozsáhlý archiv a knihovnu sorabik. Studium sorabistiky zabezpečuje univerzita v Lipsku.

Ve dnešním integrujícím se světě, zejména pak v rámci Evropské unie, již neexistují národní ekonomiky v původním slova smyslu. Nemůžeme tak mluvit o specifickém lužickosrbském **hospodářství**. Přesto se mnozí podnikatelé snaží i v rámci své práce podporovat svou řeč a sponzorovat národní kulturu. Sdružili se proto ve spolku „Zwjazk serbskich rjemjeslnikow a předewzačelow“. Lužickosrbská pohostinství a penziony lze využít při poznávání turisticky zajímavých míst, jakými jsou kupříkladu

hradiště ve Wotrowě, malebné vesničky či zachovalé historické jádro Budišína (v němž se také nachází pozoruhodný „Serbski muzej“). Nově je v rámci turistiky využívána i legendární postava dobrého lužickosrbského kouzelníka Krabata. Informace nejen pro turisty, ale i další zájemce o srbskou Lužici, podávají „Serbska kulturna informacija“ v budišinském Lužickosrbském domě, „Lódka“ v Chotěbuzi nebo „Serbski kulturny centrum Slepó“ ve střední části Lužice.

Média mají v současnosti velký vliv na společnost. Proto je v prostředí široké nabídky německých a cizojazyčných médií velice důležitá činnost lužickosrbských informačních zdrojů. Tradiční tisk je zastoupen v první řadě hornolužickosrbským večerníkem „Serbske Nowiny“ s různými přílohami. V Dolní Lužici vychází týdeník „Nowy Casnik“, nabídku doplňují mj. kulturní měsíčník „Rozhlad“, „Plomjo/Plomje“ pro děti, církevní tiskoviny „Katolski Posol“ a evangelický měsíčník „Pomhaj Bóh“. V rámci rozhlasových stanic MDR a RBB působí lužickosrbské redakce (v rozsahu ca 30 hodin týdně). Pouze jednou měsíčně je vysílán televizní magazín „Wuhladko“ v lužické srbsštině. Internet je médiem otevřeným a proto méně závislým na podpoře státních institucí. Vznikla tak již různá lužickosrbská diskusní fóra, internetové verze tiskovin i řada spolkových, obecních nebo soukromých webových stránek.

Dnešní slovanská Lužice se potýká kromě běžných také s velmi osobitými problémy. Oblast je postižena velkou mírou nezaměstnanosti, což vyvolává stěhování zejména mladých lidí za prací do jiných spolkových zemí. Tato migrace má značný vliv na zhoršování jazykové situace zejména v okrajových oblastech. Silný asimilační tlak představuje i celkové společenské prostředí, upřednostňující němčinu. Zákonná ochrana menšin je sice zajištěna na papíře, ale ve skutečnosti často není dodržována. Obdobně se projevuje i negativní demografický vývoj, jenž – spolu s oficiální školskou politikou – působí na omezování menšinového školství a uzavírání některých lužickosrbských škol. Již dlouho také do života v Lužici zasahuje rozsáhlá povrchová těžba hnědého uhlí. Nucené přestěhování obyvatel řady vsí je dalším z činitelů posilujícím asimilaci (nemluvě o ničení krajiny a ekologických problémech).

Titulní strana:
Škola v Chrosćících v době boje za její zachování (2002)
Text: H. Hártele a kol.
Foto: L. Šetava, H. Hártele

Přes všechny zmíněné problémy však Lužičtí Srbové zůstávají i na počátku 21. století živoucím národem, usilujícím o přetrvání – uchování svého jazyka, tradic a kulturních specifík. Je známo, že u kořenů lužickosrbského národního obrození 19. století stál z velké části úspěšný český vzor. I dnes jsou to právě Češi, kteří – díky své historické zkušenosti – mohou být Lužickým Srbům v uvedených snahách výrazně nápomocni.

- oblast současného rozšíření lužické srbštiny
- tzv. "katolická" oblast - jádro srbské Lužice
- - - státní hranice

0 5 20 km

Vydalo občanské sdružení
Společnost přátel Lužice
nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1
Česká republika
www.luzice.cz
luzice@luzice.cz

SPOLEČNOST PŘÁTEL LUŽICE
STOLETÝ MOST MEZI NÁRODY
1907-2007
S P L
TOWARSTWO PRZYJACIEL SERBÓW
STOLETNY MOST MIĘZ LUDOMAJ

Vydání finančně podpořili:

Wotrow – staré slovanské hradiště